

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA FANINI O'QITISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Azamova Oydinoy Sultonbek qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Akromova Saodat Dilshodbek qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar va metodlarning tahlil qilindi. Shu bilan birga, matematika ta'limining boshlang'ich bosqichida o'quvchilarning mantiqiy tafakkuri, matematik savodxonligi va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda interfaol, kompetensiyaviy hamda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarning ahamiyati asoslab beriladi. Shuningdek, o'yin texnologiyalari, muammoli ta'lim, vizual modellash va raqamli vositalardan foydalanish orqali o'quvchilarning fan bo'yicha qiziqishini oshirish imkoniyatlari yoritiladi. Bundan tashqari, zamonaviy usullarni qo'llash boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tushunchalarni o'zlashtirish, boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini takomillashtirish va dars jarayonining samaradorligini oshirish usullari bayon qilingan.

Kalit so'zlar: zamonaviy o'qitish, interfaol metodlar, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, o'yin texnologiyalari, muammoli ta'lim, matematik savodxonlik, modellash.

Аннотация: В данной научной статье анализируются современные педагогические подходы и методы, используемые в обучении математике в начальных классах. Одновременно обосновывается важность интерактивных, компетентностно-ориентированных и личностно-ориентированных подходов в формировании у учащихся логического мышления, математической грамотности и навыков самостоятельного мышления на начальном этапе математического образования. Также освещаются возможности повышения интереса учащихся к науке посредством использования игровых технологий, проблемно-ориентированного обучения, визуального моделирования и цифровых инструментов. Кроме того, описывается использование современных методов как способ помочь учащимся начальной школы освоить математические понятия, улучшить математическое образование в начальных классах и повысить эффективность учебного процесса.

Ключевые слова: современное обучение, интерактивные методы, компетентностно-ориентированный подход, личностно-ориентированное образование, игровые технологии, проблемно-ориентированное обучение, математическая грамотность, моделирование.

Abstract: This scientific article analyzes modern pedagogical approaches and methods used in teaching mathematics in primary grades. At the same time, the importance of interactive, competency-based

and person-oriented approaches in the formation of students' logical thinking, mathematical literacy and independent thinking skills at the initial stage of mathematics education is substantiated. It also highlights the possibilities of increasing students' interest in science through the use of game technologies, problem-based learning, visual modeling and digital tools. In addition, the use of modern methods is described as a way to help primary school students master mathematical concepts, improve mathematics education in primary grades and increase the effectiveness of the lesson process.

Keywords: *modern teaching, interactive methods, competency-based approach, person-oriented education, game technologies, problem-based learning, mathematical literacy, modeling.*

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarda matematik tafakkur, mantiqiy fikrlash va bilishga bo'lgan munosabat shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda matematika fanini o'qitish sifati keyingi ta'lim jarayonlarining samaradorligini belgilab beradi. Bugungi globallashtirish va raqamli texnologiyalar rivoji sharoitida matematika ta'limiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarmoqda. Endilikda boshlang'ich sinf o'quvchisidan nafaqat hisoblash ko'nikmalariga ega bo'lish, balki matematik tushunchalarni ongli ravishda anglash, ularni oddiy hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish kutilmoqda. An'anaviy matematika darslarida ko'proq tayyor bilimlarni berish va mashqlarni takrorlashga asoslangan yondashuv ustuvor bo'lgan. Biroq amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, bunday yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, ijodiy yondashuvini va fan bo'yicha qiziqishini yetarli darajada rivojlantirmaydi. Natijada matematik tushunchalar mexanik o'zlashtiriladi va qisqa muddatli xotira doirasida qolib ketadi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik usullarni joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Zamonaviy matematika ta'limi shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlarga tayanadi. Ushbu yondashuvlar o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida qarashni, uning individual imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Boshlang'ich sinflarda bu ayniqsa muhim bo'lib, o'yin texnologiyalari, vizual modellashtirish va muammoli vaziyatlar orqali matematik tushunchalarni o'rgatish o'quvchilarning tabiiy qiziqishini qo'llab-quvvatlaydi. Natijada matematika darsi bolalar uchun qiyin va mavhum fan emas, balki tushunarli va qiziqarli faoliyatga aylanadi. So'nggi yillarda raqamli ta'lim vositalarining ta'lim jarayoniga jadal kirib kelishi boshlang'ich matematika ta'limining mazmun va shakllarini boyitmoqda. Interaktiv taqdimotlar, elektron resurslar va vizual materiallar orqali murakkab matematik tushunchalarni soddalashtirib berish imkoniyati paydo bo'ldi. Bu esa o'quvchilarning diqqatini jamlash, bilimlarni ongli o'zlashtirish va ularni amaliy faoliyatga tatbiq etishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Biroq raqamli vositalardan foydalanish pedagogik maqsadga yo'naltirilgan holda tashkil etilgandagina ijobiy natija beradi.

ASOSIY QISM

Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitish jarayoni ta'lim tizimining poydevor bosqichi bo'lib, aynan shu davrda o'quvchilarning matematik tafakkuri, mantiqiy fikrlash

qobiliyati va bilishga bo'lgan munosabati shakllanadi. Mazkur bosqichda berilgan bilimlar keyingi ta'lim pog'onalarida murakkab matematik tushunchalarni o'zlashtirish uchun zarur bo'lgan intellektual asosni yaratadi. Shu sababli boshlang'ich matematika ta'limini zamonaviy pedagogik talablar asosida tashkil etish ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim yondashuvlari boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishga qaratilgan. An'anaviy darslarda ustuvor bo'lgan reproduktiv faoliyat, ya'ni tayyor bilimlarni eslab qolish va takrorlash o'rniga, hozirgi kunda izlanishga asoslangan faoliyat yetakchi o'rin egallamoqda. Bu yondashuv o'quvchilarda matematik tushunchalarni ongli ravishda o'zlashtirish, ularni tahlil qilish va sodda hayotiy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich matematika ta'limida interfaol metodlarning qo'llanilishi muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodlar o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etib, ularning fikrlash faolligini oshiradi. Juftlikda va kichik guruhlarda ishlash, savol-javoblar, muhokamalar va musobaqaviy topshiriqlar orqali o'quvchilar matematik tushunchalarni birgalikda tahlil qilish imkoniga ega bo'ladi. Natijada bilimlar faqat individual xotira mahsuli bo'lib qolmay, balki ijtimoiy muloqot jarayonida mustahkamlanadi.

Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy ta'limning samarali usullaridan biri hisoblanadi. O'yin faoliyati kichik yoshdagi o'quvchilar uchun tabiiy ehtiyoj bo'lib, u orqali bilimlarni o'zlashtirish jarayoni qiziqarli va samarali kechadi. Matematik o'yinlar, rolli vaziyatlar va mantiqiy mashqlar o'quvchilarning diqqatini jamlash, tezkor fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'yin texnologiyalari o'quvchilarda matematikaga nisbatan ijobiy munosabat shakllanishiga xizmat qiladi. Muammoli ta'lim usuli boshlang'ich matematika darslarida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Muammoli vaziyatlar orqali berilgan topshiriqlar o'quvchini tayyor algoritmlardan foydalanishga emas, balki vaziyatni tahlil qilish va yechim topishga undaydi. Masalan, oddiy hayotiy vaziyatlarga asoslangan masalalar o'quvchilarning matematik tushunchalarni real hayot bilan bog'lashiga yordam beradi. Bu esa bilimlarning amaliy ahamiyatini oshiradi va ularning barqaror o'zlashtirilishiga xizmat qiladi.

Vizual modellash zamonaviy boshlang'ich matematika ta'limining ajralmas qismi hisoblanadi. Kichik yoshdagi o'quvchilar uchun abstrakt tushunchalarni bevosita qabul qilish murakkab bo'lishi mumkin. Shu sababli jadval, chizma, diagramma, predmetli modellar va rangli tasvirlardan foydalanish matematik tushunchalarni aniq va tushunarli shaklda yetkazishga imkon beradi. Vizual vositalar orqali berilgan ma'lumotlar o'quvchilarning xotirasida uzoq muddat saqlanib, ularning tahliliy fikrlashini rivojlantiradi. Zamonaviy boshlang'ich matematika ta'limida raqamli texnologiyalardan foydalanish ham tobora kengayib bormoqda. Interaktiv taqdimotlar, elektron darsliklar va ta'limiy ilovalar orqali o'quvchilarning bilim olish jarayoni yanada samarali tashkil etilmoqda. Raqamli vositalar yordamida matematik jarayonlarni dinamik tarzda ko'rsatish, turli misol va

masalalarni vizual tarzda tushuntirish imkoniyati paydo bo'ladi. Biroq bu texnologiyalar pedagogik maqsadga muvofiq holda qo'llanilgandagina kutilgan natijani beradi. Kompetensiyaviy yondashuv boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishning zamonaviy usullarini belgilovchi muhim omillardan biridir. Ushbu yondashuvga ko'ra, matematika ta'limining asosiy vazifasi o'quvchilarga ma'lum hajmdagi bilimlarni berish emas, balki ularda matematik savodxonlikni shakllantirishdan iboratdir. Matematik savodxonlik o'quvchining kundalik hayotda uchraydigan muammolarni matematik yo'l bilan hal qila olish qobiliyatini ifodalaydi. Shu jihatdan kompetensiyaviy yondashuv bilimlarni amaliy faoliyat bilan uzviy bog'laydi. Boshlang'ich matematika ta'limida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv ham muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining qobiliyati, qiziqishi va o'zlashtirish sur'ati turlicha bo'lishini hisobga olish ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Differensial topshiriqlar, individual yondashuv va rag'batlantirish usullari o'quvchilarning o'z imkoniyatlariga ishonchini mustahkamlaydi. Natijada matematik bilimlarni o'zlashtirish jarayoni stressli emas, balki qo'llab-quvvatlovchi muhitda kechadi.

Boshlang'ich sinflarda matematika fanini zamonaviy usullar asosida o'qitishda o'qituvchining roli alohida ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki ta'lim jarayonini boshqaruvchi va yo'naltiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Uning metodik tayyorgarligi, ijodiy yondashuvi va o'quvchilar bilan samarali muloqoti matematika ta'limining sifat ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish zamonaviy matematika ta'limining muhim sharti hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishning zamonaviy usullari ta'lim jarayonini mazmunan boyitib, o'quvchilarning matematik tafakkuri va savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlar, o'yin texnologiyalari, muammoli ta'lim, vizual modellashtirish va raqamli vositalarning uyg'un qo'llanilishi boshlang'ich matematika ta'limini samarali va hayotiy ahamiyatga ega jarayonga aylantiradi. Bu esa mustahkam bilimga ega, mustaqil fikrlay oladigan va kelgusida murakkab matematik vazifalarni hal qilishga qodir shaxslarni shakllantirishga zamin yaratadi.

XULOSA

Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda zamonaviy usullardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Mazkur bosqichda matematik bilimlarning sifatli o'zlashtirilishi o'quvchilarning keyingi ta'lim faoliyati va intellektual rivojlanishi uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi. Shu bois matematika ta'limini faqat hisoblash ko'nikmalarini shakllantirish bilan cheklab qo'ymasdan, o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, interfaol metodlar, o'yin texnologiyalari, muammoli ta'lim va vizual modellashtirish kabi zamonaviy usullar boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlariga mos kelib, ularning bilishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Ushbu yondashuvlar matematik tushunchalarni ongli o'zlashtirishga, bilimlarning barqarorligini ta'minlashga va ularni oddiy hayotiy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Raqamli ta'lim

vositalarining maqsadga muvofiq qo'llanilishi esa dars jarayonini yanada boyitib, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari o'qituvchining kasbiy mahorati va metodik tayyorgarligi zamonaviy matematika ta'limining muhim omili ekanini ko'rsatadi. O'qituvchining ijodiy yondashuvi va shaxsga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirishi o'quvchilarning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Umuman olganda, boshlang'ich sinflarda matematika fanini zamonaviy usullar asosida o'qitish matematik savodxon, mustaqil fikrlay oladigan va bilimlarni amaliyotda qo'llashga qodir shaxslarni shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

ADABIYOTLAR:

1. To'xtayev A., Qodirov N. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2017.
2. Abduqodirov A. A. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
3. Ismoilov R. M. Boshlang'ich ta'limda matematika o'qitishning zamonaviy yondashuvlari. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
4. Karimova S. S. Boshlang'ich sinflarda matematik savodxonlikni rivojlantirish. — Toshkent: Fan, 2021.
5. Saidova M. B. Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanish. — Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2019.